

Maatwerk

De jongere als uitgangspunt

“Het is belangrijk oog te hebben en te houden voor wat de jongeren nodig hebben zodat je de kwaliteiten naar boven kunt halen en ze daadwerkelijk helpt op weg naar zelfstandigheid.” Efred Bos, hoofd trajectbegeleiding bij BW Flevoland.

Om deze jongeren goed te helpen is maatwerk geboden, dat wil zeggen: hulp en ondersteuning die specifiek past bij de aard van de problemen van de jongere. Vaak spelen meerdere problemen tegelijk een rol; daardoor kan lang niet altijd één instantie de nodige ondersteuning leveren. Dat betekent dat in de huidige situatie het doorgaans nodig is dat hulp komt vanuit verschillende instanties en dat die hulp ook uit verschillende geldstromen wordt betaald. Om maatwerk beter mogelijk te maken, is het nodig alle instanties die met de jongeren werken, te verplichten hun informatie te delen. Het werk van de begeleidende coach/professional kan alleen slagen als de verschillende instanties ook beter gaan samenwerken. Vanzelfsprekend zullen ook de aanvragen voor hulp en doorverwijzingen daarvoor eenvoudiger en laagdrempeliger moeten worden. Alleen dan is het mogelijk op maat een goedwerkende en duurzame hulpverlening te bieden waar de jongere een toekomst mee kan opbouwen.

Het uitgangspunt voor samenwerking tussen instanties moeten de problemen van de jongere zijn en niet de standaardmanier van werken van de instanties. Het mag niet zo zijn dat de regels voor doorverwijzing of indicatiestelling een hulpaanvraag vertragen of ervoor zorgen dat een hulpvraag onbeantwoord blijft. Uit oogpunt van preventie kan het zelfs noodzakelijk zijn direct hulp te bieden. In bepaalde

(nood)situaties verdient rechtstreekse doorverwijzing en acute hulp zonder uitgebreide indicatiestelling de voorkeur, omdat dit verergering van de problematiek voorkomt.

Het is nodig dat de samenwerking verbetert tussen de vele organisaties die met deze jongeren te maken krijgen. Professionals zullen meer en beter moeten leren kijken over de grenzen van hun eigen werkveld heen, zodat ze meer oog krijgen voor de samenhangende problemen van de jongeren. Het streven naar betere samenwerking is ook zichtbaar bij initiatieven van diverse ministeries, bijvoorbeeld door de instelling van de Zorg Advies Teams op scholen. Om betere samenwerking te stimuleren is het goed om de onderlinge communicatie tussen betrokken professionals makkelijker en laagdrempelig te maken. Zo kan meer kennis over elkaars discipline bijdragen aan een groter onderling vertrouwen, wat weer leidt tot betere samenwerking. Het gaat erom dat een betere samenwerking tot stand komt door sneller en makkelijker contact tussen professionals van verschillende organisaties. Het is niet de bedoeling samenwerking te stimuleren door meer bureaucratie en meer vergaderingen.

Om te voorkomen dat samenwerking te vrijblijvend blijft, is het wenselijk dat samenwerking – als dat nodig mocht zijn – ook door de overheid kan worden afgedwongen. Een manier om dat te stimuleren, is dat het kabinet op landelijk niveau afspraken maakt of convenanten afsluit met de betrokken organisaties. Dit zou moeten gebeuren vanuit de intentie dat die organisaties zich maximaal inspinnen om samenwerking actief te stimuleren in hun eigen organisatie. Belangrijk is dat samenwerking ook echt wat oplevert voor de betrokkenen. Een manier om dat te bereiken is bijvoorbeeld één partij ‘trajectverantwoordelijkheid’ te geven. Dat betekent: de verantwoordelijkheid ervoor nemen dat alle professionals in het traject met hun hulp en ondersteuning goed op elkaar aansluiten en de ondersteuningswens van de jongere wordt vervuld.

“Ik ben al die jaren eigenlijk meer hulpverlener dan moeder geweest.” Marie (64)

Marie (64) – moeder van Klaas: diagnose PDD-NOS

“Klaas is altijd anders geweest. Eerst was er op zijn vijfde de diagnose MBD en later ADHD. Met die diagnose is hij toen in een internaat geplaatst, maar na één jaar bleek dat geen enkel resultaat op te leveren. Uiteindelijk is hij op zijn tiende in het academisch ziekenhuis in Groningen terechtgekomen. Daar is toen hij 12 jaar oud was de diagnose PDD-NOS gesteld. Dat heeft dus zeven jaar geduurd.

Ook heeft Klaas enkele motorische stoornissen. Hij gooit regelmatig dingen om en morst heel erg. Door zijn intelligentie heeft hij altijd doorgehadt dat hij anders is dan andere kinderen. Je wilt als moeder altijd het beste en hoogst haalbare voor je kind, maar bij Klaas heb ik dat vaak moeten temperen omdat ik weet dat hij bepaalde zaken niet aankan.

In al die jaren ben ik eigenlijk meer hulpverlener dan moeder geweest. Voor hem is een strenge strikte aanpak met structuur noodzakelijk. Ook ik ben daar continu mee bezig. Mijn dag begint om zes uur 's morgens en stopt om tien uur als hij gaat slapen. Zijn zorg heeft mijn hoogste prioriteit en ik ben daardoor al die jaren een alleenstaande bijstandsmoeder gebleven. Een pensioen heb ik nooit kunnen opbouwen, terwijl ik de samenleving toch ook veel geld heb bespaard.

Behandelaars zien ouders vaak niet als volwaardig gesprekspartner, daar moet je echt voor knokken. Als ouder moet je echt alles zelf doen en regelen, terwijl je je handen vol hebt aan de zorg 24 uur per dag voor je kind. Ook ouders zouden een professionele coach moeten hebben. Iemand die van alle regels op de hoogte is en ook zaken voor je uit handen kan nemen. Mijn ervaring met instanties die dat zouden moeten doen, is tot nu toe ronduit teleurstellend.

Klaas is na zijn afstuderen uit huis gegaan naar een complex voor beschermd wonen. We waren daar allebei wel aan toe. Maar de faciliteit viel vies tegen. De begeleiding was ronduit slecht. Kwam er iemand hem 's morgens wakker maken en die ging dan vijf minuten later weer weg. Dan lag Klaas gewoon weer tot laat in de middag op bed. Na twee jaar is hij naar huis gekomen.

Nu wachten we op een geschikte plek. De mogelijkheden zijn er, maar de plekken niet. En er komt ook niet veel vrij. Iemand wordt namelijk niet minder autistisch, dus als die eenmaal ergens woont, zal die niet snel weggaan. Ik maak me wel zorgen over de toekomst. Ik word ook ouder en dat is een heel angstig idee.”

Marie is een verzonnen naam

Maarten (27) - diagnose schizofrenie

“Op mijn 16^e kreeg ik een droom over buitenaardse wezens. Daarna bleven de stemmen in mijn hoofd. Hierdoor ging het op school steeds slechter. Het was een hele vage periode. Ik had hoofdpijnklachten en migraine. Het is bijna niet voor te stellen dat een gezond uitziende jongen dit heeft. Het heeft dan ook acht jaar geduurd voordat ze wisten wat het was.

In het AMC kwam ik terecht voor een second opinion. Daar werd eerst nog gesproken over een opname, maar daar had ik geen zin in. Ik ben wel medicijnen gaan slikken. Nu slik ik een medicijn vooral voor het slapen. Dat helpt, maar de stemmen in mijn hoofd blijven.

Sinds 2007 heb ik thuis contact met het VIP in Amsterdam. In het begin kwamen ze meerdere keren per week langs. Daar had ik echt behoefte aan. Nu heb ik ongeveer twee keer per week contact. Het goede van VIP is dat ze naar jou toekomen in je eigen vertrouwde omgeving. Ook de psychiater. Dat is toch anders dan dat je in een wachtkamer zit en je nummer 82.463 bent. Je ontwikkelt op deze manier een goede band.

Sinds mijn 16^e werk ik voor een evenementenbedrijf. Ik ben begonnen als uitzendkracht. Eigenlijk ben ik een soort

manusje van alles. Mijn baas weet wat er met mij aan de hand is. In het begin kwam ik altijd te laat en toen uiteindelijk de diagnose kwam, was hij niet echt verbaasd. Hij komt mij ook altijd thuis ophalen en daarvoor moet hij echt een stuk omrijden. Ik ga proberen om voor twee dagen een vast contract te krijgen, zodat ik via het UWV een opleiding kan regelen die bij het werk past.

Mijn passie ligt bij muziek, video en tekenen. Ik heb toelatingsexamen gedaan voor de Rietveld en was door de eerste ronde gekomen. Ik heb ook nog een bezoek gebracht aan de hogeschool voor de kunsten in Utrecht, maar dat was te ver reizen.

Het vervelende is dat ik tussen mijn 16^e en 23^e jaar een enorme achterstand heb opgebouwd en ook een studieschuld. Als ik nu extra geld verdien, wordt dat meteen gekort op mijn Wajong-uitkering. Eigenlijk heb ik dat geld heel hard nodig om mijn studieschuld af te lossen. Maar ik wil blijven doen waar ik nu mee bezig ben in combinatie met een opleiding. En over zes jaar hoop ik dat ik zelf een huis kan kopen.”

Maarten is een verzonden naam

**“Het heeft
dan ook acht
jaar geduurd
voordat ze
wisten wat
het was.”
Maarten (27)**

Meer kennis bij en ruimte voor professionals

Huisartsen en leerkrachten zijn vaak de eerste professionals die problemen signaleren. Met complexe problemen blijken ook deze professionals moeite te hebben. Om toch tijdig te kunnen ontdekken wat er aan de hand is met een jongere, moeten zij meer in staat worden gesteld om daarover te praten met collega's uit andere disciplines. Ook is het nodig om hun deskundigheid op het gebied van complexe problemen te vergroten, zodat ze op tijd hulp kunnen bieden. Nog te vaak blijkt dat er een gebrek aan kennis is over ontwikkelingsstoornissen en psychische en gedragsproblemen.

Dat betekent dat over de hele linie de kennis en loopbaanmogelijkheden van de medewerkers moeten worden versterkt. Ze moeten meer mogelijkheden krijgen om tijdens hun loopbaan verder te groeien in het vak, met bijbehorende opleidingsmogelijkheden, mogelijkheden voor nascholing, doorgroei in functies en groei in beloning. De huidige initiatieven voor de werknemers in de jeugdzorg die beogen het werkklimaat te verbeteren, de regeldruk te verminderen en carrièrekansen te vergroten, zijn een stap in de goede richting, ook al moet de praktijk nog uitwijzen of dit voldoende soelaas biedt.

Momenteel zijn er signalen dat de arbeidsmarkt voor professionals in de jeugdzorg niet zo goed functioneert. Dit zou onder meer komen door hoge werkdruk, het gebrek aan loopbaanperspectief en het werkklimaat. Het werk wordt geestelijk en emotioneel zwaar gevonden en er is te weinig tijd om met de cliënten bezig te zijn. Aandacht voor deze factoren is van belang om de vele betrokken en deskundige medewerkers in de jeugdzorg te behouden en op termijn voldoende personeel te kunnen blijven werven. Ook in het onderwijs dreigen tekorten op de arbeidsmarkt te ontstaan. Daar komt het tekort vooral doordat veel docenten de pensioengerechtigde leeftijd gaan bereiken.

Langere termijn

De aanbevelingen hierboven zoals meer maatwerk, één coach, meer kennis bij en ruimte voor professionals, moeten op de kortere termijn ervoor zorgen dat de jongeren met problemen beter ondersteund, begeleid en geholpen worden. De raad heeft ook aanbevelingen voor de langere termijn. Hij vindt het heel belangrijk dat het kabinet bedenkt hoe de vele afzonderlijke voorzieningen en aparte financieringsstromen voor de jongeren tot een beter samenhangend geheel gemaakt kunnen worden. De terreinen zorg, onderwijs, justitie, wonen, werk en inkomen zijn niet goed met elkaar verbonden. Dat geldt ook voor de vier terreinen binnen de jeugdzorg: de jeugd-ggz, de zorg voor jongeren met een licht verstandelijke beperking, de provinciale jeugdzorg en de justitiële zorg. Voor deze nieuwe visie draagt de raad al een paar bouwstenen aan. De zorg moet beter aansluiten op hun individuele en complexe behoeften van de jongeren. Het is echt nodig dat alle betrokkenen beter samenwerken en iedereen moet meer aandacht besteden aan de toekomstige participatie van de jongeren en hun voorbereiding daarop.